

Jelenetek egy házasságból

Nyerges András: *A barátság szédelő*

Nyerges András önéletrajzi ihletésű regénytrilógiájának záró darabja, amely *A barátság szédelő* címen jelent meg, a sokat ígérő előzmények ismeretében csalódást jelent az olvasónak. Ezúttal ugyanis a Rákosi- és a Kádár-korszak frappáns társadalmi tablója helyett egy balul sikerült házasságot helyez a cselekmény középpontjába a szerző. A könyv érdekessége, hogy Nyerges felemás kísérletet tesz William Makepeace Thackeray *Hiúság vására* című könyvéből ismerős cserfes intrikus, Rebecca Sharp feltámasztására.

A barátság szédelő egyszerre játszódik az 1950-es és az 1960-as évek elején. Az előbbi idősíkban egy kisgyermekkorú barátság szétesését követhetjük figyelemmel. A főszereplő legjobb barátját, Kaskótó Lacit elültetik Nyerges mellől, az előbbi kérésére, hiszen Laci az osztály gazdag gyerekével, Förster Lucsival barátkozna inkább. Ez a terjedelmében rövid cselekményszál azonban nem vezet sehova, nem magyaráz, nem értelmez át semmit a regény egészének ismeretében sem, ezért felesleges.

Az 1960-as évek elején játszódó egyik történet az egyetemista Nyerges akkori legjobb barátjának, Ákom Bandinak az elhidegüléséről szól. A tehetséges írónak tartott Ákom számára egyik napról másikra több minden is fontosabb lesz Nyerges barátságánál. Meg-

nősül, hirtelen abbahagyja az egyetemet, és irodalmi lapnál vállal állást, minderről az egykori legjobb barát csak közvetve, mások által szerez tudomást. Ennél a pontnál lép színre a gyönyörű, a bölcsészkar teljes férfitagsága által kívánt Lednek Palma Veronika, akit Nyerges feleségül vesz, és innentől kezdve a hölgygel kötött házasság nyúgeinek leírására szorítkozik a regény.

Itt azonban meg kell állni egy pillanatra, ugyanis Nyerges András regénytrilógiájának mindhárom kötetében egy-egy női szereplő mozgatja a történet szálait. A jelenkori magyar irodalomból kevesen tudnak ennyire árnyalt női karaktereket papírra vetni. Az első regény, a német nyelvterületen is teljesen megérdemelten szép sikert aratott *Voltomiglan* felejthetetlen figurája az apai nagymama, aki 1944-ben az „árjapárja” törvény felfüggesztésekor, amelynek értelmében nem lehetett azokat az izraelitákat elkülöníteni, akiknek a házastársa keresztény, a zsidó származású menyét a lelkiismeretfurdalás legcsekélyebb jele nélkül küldené a gettóba és a biztos halálba.

A Tévelygések kora Helmezy Katalin körül bonyolódik, aki a Holocaust túlélőjeként, először színésznőként, majd irodalomszervezőként, szerkesztőként próbál boldogulni a Rákosi-majd a Kádár-korszak zűrzavaros társadalmi, kulturális, politikai viszo-

nyai között. Később hithű kommunista-ként megéli 1989-ben a rendszerváltást, amely őt a hatalom számára jelentéktelenné teszi, és ebből csak az öngyilkosság jelent számára kiutat. A regény nagy részében „Hekatinak” nevezett szereplő több oldalról megvilágított, jó és rossz tulajdonságaival együtt teljes értékű, nagyszerűen megírt figura.

Mindkét szereplő túlmutat önmagán, hús-vér alakjukon keresztül az ábrázolt kor legjellemzőbb vonásaival szembe-sülünk.

Az előbbiekkal szöges ellentétben Lednek Pálma Veronika egyszerűen kispolgári, kurvoid hisztérika. Thackeray pikareszk, széles társadalmi tablót nyújtó regényének hőse, Becky Sharp minden kotnyelességével, intrikusságával izgalmas, több síkon értelmezhető karakter, *A barátságsszédelő* női főszereplője nem az. Pedig a regény elején vonzó, önmegvalósításra, önkitaljesítésre vágyó fiatal nőnek tűnik, aki azért vesz részt az Ordasvölgyi Janó által szervezett szexuális orgiákban, hogy azt a szabadságot, amelyet a kommunistának hazudott rendszer nem tud garantálni a szürke mindennapok szintjén, így biztosítsa saját maga számára. Később egyre inkább elszűr-kül a figura, így aztán a társadalmi kereteket feszegető lázadóból unalmas házisarvány válik, aki elől csak menekülni lehet. A szerző inkább belefeledkezik Lednek Pálma Veronikába, semmint plasztikusan ábrázolja.

Ahogy az is jelentős különbség az első két regény javára, hogy Nyerges ott inkább drámába illő nagyjeleneteket komponált. Aki olvasta a *Tévelygések kora* azon részletét, amelyben „Hekati” rádöbben homoszexuális vonzalmára, amelyet egy színésznő vált ki belőle egy próbán, nehezen felejt.

Azért nem egy, nagyszerűen eltalált

fejezet szerepel itt is, ilyen például a *Terítsük ki a lapjainkat*. Ez a rész mindennél többet elmond a 1960-as évek „szocialista erkölcséről”. A már jó néhány hónapja egy párt alkotó Nyerges-Lednek duó a férfi félénksége miatt nem tud eljutni a szexuális érintkezésig. A nő úgy gondolja, hogy ha odaadja a másiknak Nyíró Gyula *Psychiátria* címmel írt könyvét, amely kóros elméleti elferdülésként jellemzi a fellatio és a cunnilingus címszó alatt ismertetett technikákat, talán megjön a fiú mersze, és végre ledönti őt a lábáról. Persze, ez nem történik meg, hiszen Nyerges egészen más, emelkedett síkon képzelet el a kapcsolatukat. Így egészen a nászéjszakáig várnia kell Pálmucinak a fiú által nyújtott testi gyönyörök megtapasztalásáig.

A másik cselekményszál narratív szerkezetének hiányossága, hogy a barát, Ákom Bandi szólamát egyáltalán nem ismerjük, így a főszereplő által olyannyira vágyott biztos érzelmi kapcsolatnak csak az egyik oldalát érzékeljük. Ennek tudható be, hogy Nyerges lamentálásai a valamikori barátságuk, szellemi szövetségük elárulásáról, az olvasás előrehaladtával, egyre unalmasabbak lesznek.

A szerző regénytechnikájának domináns eleme, hogy a főszereplő cselekedeteit, gondolatait a lehető leg-részletesebben körbejárja és megmagyarázza. A lazán összeillesztett körmondatok könyörtelen mikroszkóp-ként, afféle lelki tükörként tudósítanak arról, hogy mi történt, mi történhetett volna, vagy mi hangozhatott volna el a szereplők között.

„Mintha megvilágosodás érne, úgy jövök rá, hogy azért nem telefonál, mert ahhoz képest, amennyire megbántott, a telefonálást méltatlan elintézésnek érezné, inkább majd beállít, ahogy régen,

leszegett fejjel áll az ajtóban, s attól, hogy idezarándokolt, mint Henrik Canossába, én is úgy tehetek, mintha mi sem történt volna, ő pedig megkérdezi kisleány féltékenységgel és bizonytalanul válaszmintával, azért beengedsz?” (217.)

Nyerges András regénye fontos dolgokról szól, de többet ígér, mint amit végül teljesíteni tud. Mindannyian átéltük azt kisgyermekkorunk, fiatalunk traumát, azt a fajta kiűzetést a paradicsomból, amikor elvesztettük annak

az embernek a barátságát, illetve annak a személynek a szerelmét, aki(k) a legfontosabb(ak) volt(ak) számunkra. A trilógia előző kötetei az élet hétköznapi dolgain keresztül meséltek érdekesen társadalmi, politikai folyamatokról, azonban a magánéletet túlhangsúlyozó, némileg túlírt *A barátságsszédelgő* esetében nem koronázza siker a próbálkozást.

(Noran Könyvesház, Budapest, 2010)

